

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOSOFICKÁ**

**FENOMÉN HARRY POTTER
INTERDISCIPLINÁRNÍ KOMPARACE ASPEKTŮ V DÍLE**

Tereza Mazanová

Bakalářská práce

2011

UNIVERSITY OF PARDUBICE
FACULTY OF ARTS AND PHILOSOPHY

PHENOMENON HARRY POTTER
INTERDISCIPLINARY COMPARATION BETWEEN
ASPECTS OF THE WORK

Tereza Mazanová

Bachelor Thesis

2011

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek za úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 27. 6. 2011

Tereza Mazanová

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Petru Pabiánovi, Th.D., vedoucímu mé bakalářské práce za cenné rady a připomínky, které mi poskytl při vypracování této bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat mé rodině za umožnění studia na vysoké škole a za podporu, kterou mi během studia poskytla.

ANOTACE

Cílem této bakalářské práce je hlubší analýza díla Harry Potter z různých hledisek (náboženství, gender, historie). Dále rozbor těchto vědních disciplín v souvislosti s dílem a jejich podrobný výklad. V historické části se autor bude zabývat mýty, folklorem a legendami. V části týkající se genderu bude položena otázka, zda je Harry Potter sexisticky či feministicky pojatý. V náboženské části bude autor rozebírat hypotézu, zda je Harry Potter napsán v kontextu náboženství nebo čistě sekulárně.

KLÍČOVÁ SLOVA

Harry Potter, gender, náboženství, feminismus, mýty, folklór

ANNOTATION

The aim of this bachelor work is deeper analysis of the Harry Potter piece in the various viewpoints (religion, gender and history). Further more analysis of these scientific areas and their detailed interpretation. In the historical part the author will be dealing with myths, folklore and legends. In the part dealing with the gender there will be a question laid whether Harry Potter is taken either from sexist or feminist point of view. In the religious part the author will discuss a hypothesis whether Harry Potter was written in the context of religion or purely secular.

KEYWORDS

Harry Potter, gender, religion, feminism, myths, folklore

Obsah

Seznam tabulek	10
Úvod.....	11
1. Gender	13
1.1 Gender v Harry Potterovi	13
1.2 Sexismus	14
1.2.1 Famfrpál.....	17
1.2.2 Tradiční pojetí ženy	17
1.2.3 Hlavní ženské postavy	19
1.2.4 Záporné ženské postavy.....	21
1.3 Feminismus	21
1.3.1 Můj názor.....	24
2. Náboženství	26
2.1 Anti křesťanské prvky.....	27
2.1.1 Fundamentální křesťané.....	28
2.1.2 Harry Potter a kámen mudrců	29
2.1.3 Teosofie	30
2.1.4 Morální postoj.....	30
2.1.5 Morálka dospělých.....	31
2.1.6 Pomsta.....	31
2.2 Křesťanská symbolika v díle.....	32
2.2.1 Dualismus	34
2.3 Sekulární pohled.....	35
2.3.1 Otázka morálky.....	35
2.3.2 Magie jako technická záležitost.....	36
2.3.3 Můj názor na křesťanství	38
3. HP mytologie.....	40
3.1 Vymezení HP v rámci folklorní skupiny	40
3.1.1 Folklorní skupiny.....	40
3.1.2 Oblékání.....	42
3.1.3 Jazyk	43
3.1.4 Mytická a historická jména.....	43
3.1.5 Jídelní zvyklosti	44

3.1.6 HP jako pohádka, archetyp hrdiny.....	46
Závěr	49
Seznam zkratek	50
Seznam zdrojů.....	51

Seznam tabulek

Tabulka 1: Mezigenderové vzahy v próze J. K. Rowlingové.....	24
Tabulka 2: Symbolika Krista v díle J. K. Rowlingové	34

Úvod

Joanne Kathleen Rowlingová je velice výjimečná spisovatelka. První díl knihy z Harry Potter ságy psala jako rozvedená, nemajetná žena po kavárnách a než vyšel Harry Potter a kámen mudrců knižně, byl odmítnut několika nakladatelstvími. Poslední díl již provázela masivní mediální kampaň a dnes ji magazín Forbes zařadil na 1062. příčku nejbohatších lidí světa. Z nenápadné knížky o mladém čarodějnickém uční tak vytvořila celosvětový fenomén a zahájila tzv. „Pottermánií“.

Heptalogie Harryho Pottera byla do dnešní doby přeložena do více než 60 ti světových jazyků (včetně jazyků mrtvých jako je například starořečtina či latina) a je nejlépe prodávanou knihou pro děti a mládež vůbec. Na univerzitách se začal vyučovat předmět, který se přímo věnuje rozboru díla, „mudlovská“ verze famfrpálu se stala velice oblíbeným sportem a děti si místo pejska a kočky přejí vlastnit sovu, stejně jako hlavní hrdina. Stejně poplatní jako stoupeni jsou i Harryho odpůrci. V některých prudce ortodoxních nábožensky založených zemích jsou dokonce pořádány hromadné spalovací akce této knihy. Stávající papež Benedikt dílo také odsoudil a označil jej jako dílo, které vystupuje proti církvi. Ne nadarmo se však říká: „*Špatná reklama, taky reklama*“.

Co však činí Harryho tak výjimečným? Zaprvé, knihy jsou psány velice jednoduše, dalo by se říci, že jsou přímo „osekány na kost“, nechybí zde prvky akce a Rowlingová velice mistrně používá svůj smysl pro humor. Druhá rovina je důvtipně skryta za samotnou dějovou linií. Jsou to například náboženské symboly či archetypy, které jsou společnosti důvěrně známé.

Toto téma jsem si vybrala z důvodu osobního zájmu. Na knihách o Harrym Potterovi jsem vyrůstala a jako každý fanoušek se těšila na každý nový díl. Když jsem se dozvěděla, že se o Harrym již vyučuje i na univerzitách, řekla jsem si, proč na toto téma nenapsat také bakalářskou práci.

Druhou pobídkou pro mě byla nedostatečnost sekundární literatury na českém knižním trhu. Celkem myslím vyšlo pouze několik knih. Naproti rozsáhlost HP bibliografie je ve světě nesčetněkrát vyšší.

V rámci této práce jsem přečetla všech sedm dílů HP (což se velice hodilo na doložení příkladů). Dále jsem využívala internetových zdrojů s HP tematikou a nejvíce jsem pracovala s cizojazyčnou literaturou.

Toto téma je podle mě v dnešní době velice aktuální, neboť svět čelí přílivu informací z masmédií a klasická role knihy se v něm pomalu, ale jistě začíná ztrácet. Pro stávající i budoucí čtenáře je proto velice dobrým znamením, že ještě existuje kniha, která dokáže stejně jako např. internetová doména facebook, uchvátit milióny lidí.

1. Gender

Gender je ve své podstatě vyjádřením představy, že se lidské bytosti dělí na dvě skupiny, ženy a muže, které mají do značné míry odlišné mužské (maskulinní) a ženské (femininní) charakteristiky, vlastnosti, schopnosti atd.¹ Gender tvoří soubor sociálních vlastností a kulturních rozdílů (které se vyvíjejí společně s kulturou) mezi mužem a ženou

Archaickým a také českým vyjádřením pro slovo „gender“ je slovo pohlaví. Dříve se pojem gender používal jen v gramatických učebnicích při označování rodu. Ve společenských vědách se objevil až v druhé polovině 20. století v rámci feministického paradigmatu. *Statu quo* předcházelo hlavně feministické hnutí žen za volební práva a možnost působit na akademické půdě v 19. století. V souvislosti s genderem je často zmiňován pojem diskriminace, která může být přímá (např. rozdílná výše platového ohodnocení) nebo nepřímá.

Novodobé problémy v oblasti genderu jsou typické hlavně pro země tzv. „třetího světa,“ kde jsou dívky rituálně obřezávány, nuceny ke sňatku s mnohem starším mužem či vystaveny „obchodu s bílým masem“ (tzv. kuplířství).

1.1 Gender v Harry Potterovi

V této kapitole se věnuji gender otázce. Konkrétně tématu, zda-li je Harry Potter literatura sexistická či feministická. Na toto téma byla napsána (převážně ženami) řada článků, jež poskytují nespočet úhlů pohledů od velice striktního eko-feminismu² až po postmodernistický přístup³. Pomocí komparace nejrůznějších názorů a tezí se tedy pokusím vysvětlit následující základní otázky týkající se gender problematiky:

- Vyskytují se v díle u dívek stereotypní vzorce chování nebo jsou zde známky emancipace a rovnostářství?
- Posiluje kniha jako primárně dětská literatura gender vzorce?
- Jsou chlapci těmi, kteří se účastní všech dobrodružných akcí a dívky naopak těmi, které se věnují spíše studiu?
- Vytvořila Rowlingová byrokraticky-patriarchální společnost?

1 Pavlík, *Gender ve škole*, s. 26

2 Proud feminismu, který zároveň klade důraz na znovu vytváření rovnováhy mezi člověkem a přírodou

3 Postmoderní feminismus-role muže a ženy je chápána v kontextu situace

- Budou dívčí postavy pozitivně přispívat a obohacovat rozvoj dospívajících dívek?
- Jde o typickou literaturu pro chlapce?

Podle Mikulana na příběh může být nazíráno nejméně čtyřmi hledisky:

- dílo je sexistické,
- dílo je feministické,
- jde o chlapeckou literaturu,
- v díle mohou nalézt také dívky své ideály⁴

1.2 Sexismus

Termín sexismus vznik v druhé polovině 20. století. Jedním z jeho hlavních tezí je přesvědčení, že jedno pohlaví je nižší úrovně, méně významné či schopné. Sexismus se může vztahovat buď na nenávisť k celému pohlaví: misandrie (nenávisť k mužům) a misogynství (nenávisť k ženám), nebo na uplatňování stereotypů o mužskosti mužů a ženskosti žen. Jiný název je ženský a mužský šovinismus.

Historie čítá mnoho příkladů, kdy sexismus vedl k úplnému podmanění žen muži. Ženská ideologie stavící se proti sexismu je feminismus. Mužská obdoba feminismu se nazývá maskulinismus.

V této podkapitole porovnávám názory autorů a autorek, které v díle pocítují známky sexismu, nerovnocennosti mezi mužem a ženou.

Nejdříve bych chtěla zmínit několik základních pojmů úzce souvisejících s touto kapitolou. Jsou to pojmy jako:

- kulturní stereotypy,
- gender stereotypy⁵,

⁴Mikulan, *Harry Potter through the Focus of Feminist Literary Theory: Examples of (Un)Founded Criticism*, s. 288-289

⁵ Společensky utvářené paušalizující obecné popisy toho, jak má vypadat maskulinní muž a femininní žena. Na tom je pak založen rozdílný přístup k osobám mužského a ženského pohlaví a přiřazování určitých tradičních vlastností oběma pohlavím. Promítají se tak do názorů společnosti na roli muže a ženy v rodině, v zaměstnání, ve společenském dění. Tento termín byl poprvé použit Colette Dawling. Podle ní jsou ženy vychovávány pod nadvládou mužů. Bez muže se cítí nejistě, vystrašeně a bez ochrany. Popelkovský syndrom vede k nesprávnému nebo neefektivnímu chování v práci, k pocitu úzkosti spojenému s úspěchem, ke strachu, že nezávislost povede ke ztrátě ženskosti. Syndrom Popelka byl jako parodie použit i ve filmu Shrek.

- Popelkovský syndrom (Cinderella syndrom/complex⁶),
- gender role⁷,
- patriarchální společnost⁸.

Heilmanová ve svém pojednání zmiňuje příspěvek, který se vyskytl na neoficiální webové stránce Harry Potter fanclubu. Čtenářům byla položena otázka, zda měli někdy pocit, že je dílo o Harry Potterovi sexistické. Zde je odpověď 13 ti leté autorky:

„Nejpropracovanější a nejzajímavější postavy jsou mužské, muži v knize také hrají hlavní role. Harry je hrdina, Voldemort nejmocnější černokněžník na světě, Brumbál jeden z nejlepších kouzelníků, Pošuk Moody nejzajímavější bystrozor, skoro celému ministerstvu dominují muži, Weasleyovi dvojčata jsou vtipným odlehčením, Sirius je nespoutaná, otcovská figura a tak dále. Netvrdím, že knihy obviňuji z toho, že jsou více maskulinní než ženské, ale jen jsem si říkala, jestli v nich ještě někdo jiný cítil známky sexismu. Příběh je velice zábavný, se všemi chlapeckými postavami, ale osobně se mi nelíbí, jak jsou napsány ženské role.“⁹

V HP1 jsou podle Heilmanové mužské a ženské charaktery zastoupeny nerovnoměrně. Chybí zde silné ženské postavy, stejně jako ve většině populární dětské literatury jsou pouze upevňovány genderové stereotypy (hlavní postavou bývá mužský hrdina, pokud spolu dívky a chlapci zažívají dobrodružství, jsou chlapci většinou těmi, na které je více strhávána pozornost čtenáře).

V příbězích Harryho Pottera jsou dívky často uváděny v druhořadém postavení (moci, autority) a kopírují známé kulturní stereotypní vzorce pro obě pohlaví. Chlapci jsou vyobrazení častěji a také jako ti chytrí, statečnější a legračnější. Naproti tomu dívkám autorka přisuzuje anti-intelektuální pozici, která je podle ní vidět na příkladu slepého obdivu k šarlatánské profesorce Trelawneyové a jejího nepřiliš důvěryhodného předmětu Jasnovidectví.

⁷ Soubor určitých pravidel (většinou nepsaných, neformálních), které předpisují určité typy chování pouze ženám a jiné pouze mužům. (např. většina společnosti považuje za správné, když žena zůstane s dítětem na mateřské dovolené a muž chodí do zaměstnání. Pokud je tomu v některých rodinách obráceně, už to jako správné vnímáno není.)

⁸ Uspořádání společnosti, ve kterém mají muži mocenskou převahu. Označuje také podřízenost žen, dětí a všech, kdo nezapadají do tradičního dělení společnosti na ženy a muže.

⁹ Heilmanová, *Critical perspectives on Harry Potter*, s. 224

„...někteří spolužáci na ni hleděli s úctou, která dostoupila až ke zbožňování. Parvati Patilová a Levandule Brownová si navykly každou přestávku odběhnout do věžní učebny profesorky Trelawneyové. Vracely se pokaždé s rozčilujícím povýšeným výrazem, jako by věděly něco, o čem ostatní nemají ani ponětí.“¹⁰

Dívky jsou ve většině případů nositelkami emocí. Příklady mohou být tyto situace:

„Harry na okamžik zahlédl její tvář- a ke svému úžasu zjistil, že je plná slz“¹¹

„...prohlásila Pansy Parkinsonová s obličejem plným slz.“

Vypadalo to, že Levandule Brownová pláče.¹²

„Hagrid pojďme,“ žadonila Hermiona pisklavým vyděšeným hláskem.“¹³

Naproti tomu muži projevují emoce velice zřídka (až na poloobra Hagrida, který je na druhou stranu velmi senzitivní).

Dále uvádí, že při spočtení všech celkových charakterů je na konci sedmého dílu 115 ženských a 201 mužských postav. Také je zde znát kvalitativní nepoměr mužských a ženských postav. Hlavní hrdina a jeho nejlepší přítel jsou chlapi, ředitel školy čar a kouzel je muž, největší zloduch Lord Voldemort a ministr kouzel jsou také mužského pohlaví.¹⁴

Elma Mayesová, příklánějící se k názoru podporujícímu tezi sexistického ladění díla poukazuje na fakt, že dívky zde používají expresivní výrazy jako chichotání. Naproti tomu u mužských postav není o chichotání žádná zmínka.¹⁵ S tímto souhlasí i Annete Wannamaker, která dívkám přisuzuje štěbetající se roli, zatímco chlapi řeší důležité a nebezpečné otázky¹⁶. Christine Schoefer píše, že dívky jsou znovu a znovu svázané svými emocemi, když je Rowlingová nechává „vypísknout“, „ječet“ a „zajíknout se“ v situacích, kdy si chlapi zachovávají jasnou mysl.¹⁷

10 J.K. Rowling, *HP3*, s.128

11 J.K. Rowling, *HP1*, s. 162

12 J.K. Rowling, *HP3*, s.133

13 J.K. Rowling, *HP5*, s. 167

14 Heilmanová, *Critical perspectives on Harry Potter*, s.243

15 Mayes-Elma, *A feminist literary criticism approach to representations of woman's agency in Harry Potter*, s. 98

16 Wannamaker, *Men in Cloaks and High-heeled Boots, Men Wielding Pink Umbrellas: Witchy Masculinities in the Harry Potter novels*

17 Mayes-Elma, *A feminist literary criticism approach to representations of woman's agency in Harry Potter*

Christine Schoefer se diví, jak může žena, potažmo matka dcery v dnešní moderní době napsat knihu tak plnou stereotypů bez moudré ředitelky a se zpodobněním hospody u Děravého kotle, kde je čarodějnice objedávající si mísu jater. V díle jí chybí statečná okouzlující hlavní hrdinka mnohem víc, než by postrádala pobertův plánek¹⁸.

Podle Austina Clina ženy ve světě Harryho Pottera hrají jakousi sekundární roli. Hlavní hrdina je chlapec a také další klíčová postava, ředitel školy, je muž. Ženy v nejlepším případě zastávají druhořadé funkce a jsou stále vedeny mužem. Austin Cline také souhlasí s Heilmanovou ohledně toho, že dívčí chování podporuje kulturní stereotypy. Podobně jako ona zmiňuje dívčí chichotání a hlavní úlohu dívek spatřuje v emoční podpoře mužských charakterů.¹⁹

1.2.1 Famfrpál²⁰

Další z příkladů, kde je možné vidět sexismus je složení a funkce famfrpálového týmu. Podle Heilman je to další aspekt knihy, ve kterém můžeme spatřovat nerovnost obou pohlaví. Heilman sice připouští, že v týmu hrají jak chlapci, tak děvčata, ale zároveň poukazuje na fakt, že dívky pouze střílejí góly, kdežto rozhodující úlohu hraje chlapec-chytač. Jediná dívčí chytačka je Cho Changová, která se více zabývá Harrym samotným, nežli zlatonkou a průběhem zápasu. Dívky neovlivňují celkový průběh zápasu a nikdy nehrají nefér, ani nebývají ošklivě raněné. Dalším faktem, který Heilman zmiňuje, jsou kapitáni Nebelvírského a Zmizozelského mužstva, Wood a Flint, kteří jsou opět mužského pohlaví.²¹

1.2.2 Tradiční pojetí ženy

Tradiční pojetí ženy lze najít ve dvou rodinách, které Rowlingová popisuje. Harryho opatrovníci, Dursleyovi jsou jednou z nich. Vernon Dursley je zaměstnán jako ředitel firmy Grunnings zabývající se výrobou vrtaček. Jeho choť, Petunie Dursleyová, je typickým příkladem ženy v domácnosti závislé na svém chleboďárci. Celé dny uklízí, závistivě pozoruje a hodnotí své sousedy a věnuje přehnanou péči svému jedinému synovi

¹⁸ Pobertův plánek- kouzelnický artefakt zobrazující všechny postavy, které se nacházejí v bradavické škole

¹⁹ Austin Cline, *Are women treated equally in Harry Potter series?*

²⁰ Famfrpál- míčová hra, která je pro kouzelnický svět typická (konají se mistrovství ve famfrpálu, je to ústřední sportovní aktivita v Bradavicích). Při smatné hře se používají 3 druhy míčů: camrál, který slouží ke střílení gólů, potlouky, které mají zranit druhé mužstvo a zlatonka, nejmenší z míčů, jejíž chycení zanesená pro tým získá 150ti bodů a většinou tak rozhoduje o konečném výsledku hry.

²¹ Heilmanová, *Critical perspectives on Harry Potter*, s.231

Dudleymu. Není známá její kariéra, ani to, zda v minulosti usilovala o její budování či studovala.

Další, tentokrát kouzelnickou rodinou, která je tradičně koncipována jsou Weasleyovi, rodiče Rona, nejlepšího přítele Harryho Pottera. Ronův otec, Arthur Weasley pracuje na ministerstvu kouzel, kdežto jeho žena (podobně jako Petunie Dursleyová) pouze zahřívá „rodinný krb“. Paní Weasleyová vaří hodně jídla, plete špatně padnoucí svetry, trvá na otírání šmouh z obličeje, plete si jména svých dětí a je jaksepatří rozzlobená, když má z něčeho obavy. Pan Weasley je hlavou rodiny a rozhoduje za Molly Weasleyovou ve všech klíčových záležitostech.

Její role se však během příběhu vyvíjí. Čelíc nebezpečí svému i nebezpečí své rodiny se z ní stane aktivní bojovnice, která je v nejvyšším vedení odboje HP5 proti Smrtijedům a pánovi zla. V posledních dvou dílech se i aktivně účastní v boji proti mocnostem zla.

1.2.3 Hlavní ženské postavy

V knize vystupuje mnoho ženských postav. Jsou vyobrazeny jako matky, sestry, ženy v domácnosti, hrdinky, přítelkyně i bojovnice. Doménu této podkapitoly budou tvořit Hermiona Grangerová a profesorka Minerva McGonagallová, jejichž charakterové vlastnosti a způsob jednání jsou vzhledem k gender stanovisku nejvíce diskutovány. Také frekvence vstupování do děje je u nich z ženských postav nejmarkantnější.

Chtěla bych tedy nejprve zmínit jejich funkci, kterou v knihách zastávají. Hermiona pochází z mudlovské rodiny, hlavní ženský charakter, blízká kamarádka Harryho a dívka Rona. Profesorka McGonagallová-vedoucí Nebelvírské koleje, zástupkyně ředitele v Bradavicích. Dále je zde nespočet dalších dívčích charakterů-v této části bude zmíněna ještě Ginevra (Ginny) Weasleyová (sestra Rona Weasleyho a později také dívka Harryho Pottera) a Fleur Delacour (studentka Krásnohůlek a později manželka Billyho Weasleyho)

Hermiona

Jedna z nejvíce diskutovaných postav ságy o Harry Potterovi, je druhá ze dvou nejbližších Harryho přátel, velice inteligentní mladá čarodějka mudlovského původu, Hermiona Grangerová. Čtenáři se s ní mohou poprvé setkat v prvním díle, při příležitosti cesty do Bradavic, kde si dost povýšeným způsobem stěžuje na dětinské chování ostatních. Mayes Elma naznačuje, že zde Hermiona není viděna v pozitivním světle, jako milující a pečující bytost, jakou by měla žena být, nýbrž jako striktně nekompromisní a otravně nervy drásající osoba. Na první pohled jde o dívku velice nesympatickou, pánovitou a „vševědoucí“. V tomto světle je viděna i mužskými postavami knihy.

„Ta holka je namouduši děsná!“²²

To vše ale pouze do chvíle, než se jim ji podaří zachránit před trollem. Tento moment je pro mnohé kritičky Hermionina pokrokového jednání živnou půdou. Mnohé z nich se domnívají, že přese své nabyté vědomosti a důvtipné myšlení není Hermiona schopna v rizikových situacích adekvátně reagovat.

²²J.K. Rowling, *HP1*, s. 162

„Na smrt zděšená Hermiona se zhroutil na podlahu. „²³

Hermiona tedy není s to účelně využít svých nabytých vědomostí a situaci musí vzít do svých rukou Harry a Ron, kteří slabou ženu (Hermionu) hrdinsky zachrání. Zde se tedy u Hermiony projevuje popelkovský syndrom (viz. kapitola 1.2), s čímž souhlasí i Christine Schoefer, která v Hermioně vidí typickou „hollywoodskou dámu v nesnázích.“ Hermioniným znalostem se dostalo kritiky od nejrůznějších autorů. Jedním z nich je i Austin Cline, který v Hermioně spatřuje jakéhosi „přicmrndálka“ nebo třetího do party k hlavním a důležitým otázkám řešících-Harrymu a Ronovi. S tím souhlasí i Christine Schoefer podle níž je Hermiona neodbytně únavná svým neustálým připomínáním studijních povinností.

Profesorka Minerva McGonagallová

Podle Heilman je profesorka chytrá, ale ne moudrá. Je celkem snadné ji přelstít, jak se to povedlo Harrymu a Ronovi v HP1, kdy i přes její výslovný zákaz navštíví místnost ve třetím poschodí. Naopak přelstít její mužský protějšek-profesora Brumbála se zdá být úplně nemožné. Podle Mayes Elmy to není jediná ukázka toho, v jaké podřízené pozici se profesorka nachází. Například slyší každý den, že jeden z nejhroznějších kouzelníků byl poražen, ale nehodlá tomu věřit, dokud ji Brumbál neřekne, že tomu tak opravdu je.²⁴

“Bylo nasnadě, že ať už všichni říkají, co chtějí, nehodlá tomu uvěřit, dokud jí to Brumbál nepotvrdí.“²⁵

Je také popsána jako osoba dosti neatraktivní, což je vlastnost, ke které se často stereotypně přihlíží při posuzování inteligence, obzvlášť jsou-li její nositelky ženy.

²³ J.K.Rowling, *HP1*, s. 165

²⁴ Mayes-Elma, *A feminist literary criticism approach to representations of woman's agency in Harry Potter*, s.

²⁵ J.K. Rowling, *HP1*, s.7

Ginny Weasley a Fleur de la Cour

Schoefer charakterizuje Ginny jako „*hloupou malou Ginny*“, která se v druhém díle nechá snadno ovládnout mužským principem lordem Voldemortem.²⁶ Fleur de la Cour je obdobným příkladem ženské závislosti na mužích. Při záchraně své sestry se dostane do potíží, z kterých ji musí pomoci mužský element.

1.2.4 Záporné ženské postavy

Navzdory zřejmé inteligenci a nesporným vůdčím schopnostem jsou i negativní dívčí hrdinky pod jakousi nadvládou mužů. Vysokou funkci (byť totalitního a dosti děsivého rázu) vykonává v HP5 díle Dolores Umbridgeová. Za dobu vykonávání své funkce ředitelky Bradavic tyranizuje studenty a vydává spoustu nesmyslných nařízení. Mohlo by se zdát, že ve své tyranské funkci si libuje sama, ale i ona spadá pod působení mužské nadvlády, konkrétně pod Ministerstvo kouzel, jehož prvním ministrem je Kornelius Popletal. Dolores tedy také nejedná z vlastního uvážení, ale plní pouze rozkazy svého nadřízeného. Můžeme ji označit za pouhou byrokratku.

Belatrix Lestrangleová-stoupenkyně lorda Voldemorta je plně oddána svému pánovi, s nezdravou jistotou plní každý jeho rozkaz, její podřízenost je takřka stoprocentní, pro svého pána koná strašlivé skutky a jistě by byla ochotna za něj položit i život.

V HP5 se poprvé setkáme s velice asertivní novinářkou Ritou Holoubkovou, která se nestydí využít veškerých možností a prostředků, aby dosáhla svého. Je tedy také příkladem ženského pracovního nasazení, byť příkladem s jistými morálními nedostatky.

1.3 Feminismus

Feminismus je název pro komplex ideologií, sociálních teorií a politických hnutí, jejichž cílem je výzkum a potírání jevů, které lze považovat za projevy a součást utlačování žen, jako sociální skupiny. Počátky má v 18. stol., do té doby je nazýván ženským hnutím. Feminismus si kladl za cíl zahrnutí ženských práv pod lidská práva a zlepšení životních podmínek žen. Mezi další požadavky patřilo vydobytí základních občanských práv (volební právo, právo na majetek, vzdělání, ochranu před formami násilí, atp.)

²⁶ Schoefer, *Harry Potter's girl trouble*

Dnešní doba je typická novými formami feminizmu.

Mimi R. Gladsteinová vidí v knihách o Harry Potterovi uskutečnění vizionářských slov Johna Stuarta Milla že:

„Podřízené postavení žen by mělo být nahrazeno principem dokonalé rovnoprávnosti nepřipouštějící žádnou moc či privilegia na jedné či handicap na druhé.“²⁷

Hermiona

Odkaz na jméno hlavní postavy Hermiony (jedné ze dvou Harryho nejbližších přátel) od Rowlingové lze najít v několika mýtech a legendách. Rowlingová svůj názor na důležitost postavy často zobrazuje právě pomocí jejího jména.

Hermionina postava je klíčová také proto, že byla napsána podle předlohy své autorky. Její jméno a celkový charakter jsou inspirovány Shakespearovou Zimní pohádkou. V řecké mytologii je Hermiona ženskou verzí boha Hermese posla bohů. Obě výše zmíněné verze Hermiony byly vydány na milost mužům, kteří kontrolovali jejich život. Na druhou stranu to byly ženy silné a využívaly svůj rozum a pozici, aby si našly své místo v životě.

Podle Elizy T. Dresangové se Hermiona již v prvním díle vymyká všem stereotypům dívek jejího věku. V prvních třech částech je to vysoce inteligentní, cílevědomá, ale zároveň v jistém směru otravná osobnost. Není typem hloubavého člověka, své znalosti vybudovala na externích zdrojích. Zřídka používá „ženskou intuici“.²⁸ V průběhu příběhu se ale charakter její postavy mění. V třetím dílu si díky obraceči času, který jí dovolil navštěvovat více hodin najednou, uvědomí jeho důležitost. Ve čtvrtém díle se její postava začíná ještě více vyhranovat. Zdá se, že v průběhu děje její postava kombinuje maskulinní a femininní znaky a ničí tak své stereotypní chování prvních částí knih, aby svou přeměnu dokonala v posledním díle, kdy se Hermiona stává rovnocennou partnerkou Harryho Pottera.

²⁷ Mill, *On Liberty and On the subjection of Women*, s. 117

²⁸ Dresangová, *The ivory tower and harry potter : Perspectives on a Literary Phenomenon*, s.67

Profesorka McGonagallová

Jako další velmi výrazný ženský princip v sáze funguje obrýlená, přísně vypadající profesorka přeměňování, vedoucí Nebelvírské koleje a zástupkyně ředitele Minerva McGonagallová. Je vzorem spravedlnosti, etiky a ve srovnání se svým mužským ekvivalentem profesorem Snapem (ředitelem Zmijozelu) je v mnoha příkladech spravedlivější, objektivnější. Snape studenty své koleje často protěžuje, kdežto McGonagallová zachází s žáky své koleje stejným způsobem jako s žáky kterékoliv jiné koleje.

„Snape byl ředitelem zmijozelské koleje a všeobecně vlastní žáky preferoval před všemi ostatními“²⁹

Profesorka je dále dle Ruthann Elizabeth Mayes-Elmy³⁰ svojí povahou typem sebejisté ženy, které velmi záleží na tom, aby ji lidé (žáci) brali takovou jaké je, což dokládá příklad:

„Každý, kdo by si při mých hodinách chtěl nějak zahrávat, půjde a už se nevrátí. Berte to jako první a poslední varování.“³¹

Mimo magickou školu nacházíme další ženské postavy, které se aktivně podílejí na chodu společnosti. Například Nymfadora Tonksová je matamorfomágem (v kouzelném světě označení pro člověka, který dokáže libovolně měnit svůj vzhled) a také aktivním členem Fénixova řádu. Ač je zprvu popsána jako zábavná a důvtipná osoba, charakter její postavy se v šestém díle změní. V důsledku neopětované lásky k muži upadá její schopnost se přeměňovat, začne být skleslá.

Mikulan vymezil postoje chlapců a dívek. Použil k tomu jednoduchou tabulku, ve které jsou znázorněny nejdůležitější aspekty gender stanovisek a jejich (ne)výskyt u jednoho či druhého pohlaví.

²⁹ Rowling, *HP3*, s.112

³⁰ Mayes-Elma, *A feminist literary criticism approach to representations of woman's agency in Harry Potter*, s.85

³¹ J.K.Rowling, *HP1*, s. 127

- Ano
- Ne
- Podmínečně (občas nebo v určitých situacích)

Tabulka 1: Mezigenderové vzahy v próze J. K. Rowlingové

	Chlapci	Dívky
Všeobecná rovnost	●	●
Rovnost ve sportovních aktivitách	●	●
Rovnost v politice	●	○
Důležitost vnějšího vzhledu	●	●
Důležitost společenství	□	●
Oddanost rodině	□	●
Oddanost přátelům	●	●
Porozumění mezilidským vztahům	□	●
Porozumění vztahů mezi pohlavím	○	●
Emoční vyspělost	○	●
Etika péče o druhé	●	□
Obecné navyšování etických hodnot	●	●

Zdroj: Mikulan, Harry Potter through the Focus of Feminist Literary Theory Examples of (Un) Founded Criticism, s.; vlastní zpracování

1.3.1 Můj názor

David Conway: „Muži a ženy jsou rozdílní, neboť matka příroda není feministka“

Osobně se domnívám, že v knihách není podporován ani feminismus, ani sexismus. Hrdinky jsou prostě hrdinkami a hrdinové hrdiny bez ohledu na to, jestli občas přejímají femininní či maskulinní povahové znaky. Naprostá většina autorek, které zmiňují dívčí inferioritu, podle mého názoru svým čtenářům pouze podsouvá uměle vytvořené problémy

(např. početní rozdíl mezi mužskými a ženskými postavami). Takovýmto příkladem může být názor Heilmanové, která extrahuje jen některé typicky ženské rysy hrdinek a na ně poté aplikuje své všeobecně sexistické domněnky (poukazuje na nedostatečnou úlohu dívek ve famfrpálu). Na druhou stranu v mnoha případech zcela opomíjí rovnocennost s jejich mužskými protějšky (úplně zanedbává fakt, že s dívkami se při sportovních utkání zachází stejně jako s chlapci, neberou se zde žádné ohledy na „křehké pohlaví“).

Moderní radikální feministky se dle mého názoru přespříliš odklonily od původní větve feminismu, který si za cíl kladl hlavně ženská volební práva a jiné politické i osobní svobody. Místo toho kladou důraz na řekněme „nevšední“ mety jakými mohou být zrušení role otce v rodině či znovuvytvoření matriarchátu. Je dobře, že jsou knihy napsány podle tradičních rodinných či jiných sociálních vzorů. Já osobně bych svému dítěti nechtěla číst pohádku tendenčně vedenou jako podporu ženské emancipace, která v krajních případech může vést k větší míře rozvodovosti a vyloučení mužského principu z role otce.

Neumím si ani představit androgynní společnost, kde si Harry před famfrpálovým zápasem geluje vlasy, zatímco Hermiona se neohroženě vrhá vstříc každému nebezpečí.

2. Náboženství

Tato kapitola se zabývá především otázkou křesťanského vyznání.

V první řadě by literatura o Harry Potterovi měla fungovat jako dětská literatura. Jako taková má dětem primárně poskytovat a interpretovat informace (převážně týkající se chápání dobra a zla) v metaforické či alegorické podobě tak, aby jim i nejmladší čtenáři dobře porozuměli.

I když je autorka sama členkou Skotské presbyteriánské církve, automaticky to neznamená, že se řadí mezi religiózní autory a její knihy tím pádem nemusí obsahovat žádný náboženský podtext.

Mnozí z fanoušků HP jsou překvapeni, když zjistí, že čtou něco, co by mohlo být považováno za „křesťanské“ knihy, kdežto odpůrci jsou šokováni tím, že by v knihách mohlo být cokoli „křesťanského“. Křesťané, kteří jsou striktně proti HP (dokonce svým ratolestem zakazují knihu číst) většinou argumentují faktem, že sama bible nabádá starověké Izraelity, k tomu aby se zdrželi od všech čarodějnických praktik a lidí, kteří se jimi zabývají.

„Čarodějníci nedáš živu býti“³²

Mnozí z nich, ale opomíjejí fakt, že křesťanství se věky vyvíjelo a s ním i jeho interpretace. V dnešní technické době se zdá být skoro nemožné, že by někteří lidé mohli reálně věřit v existenci nadpřirozených magických schopností.

Pozici ortodoxních anti-stoupců HP jen posílil fakt, že stávající hlava křesťanské církve, papež Benedikt XVI knihy odsoudil. Podkopávají prý duši samotného křesťanství. Dal tak za pravdu nejradikálnějším odpůrcům jako je Gabriele Kuby, která Harryho Pottera označila přímo za antikrista a jeho čtenáře málem odsuzuje k věčnému zatracení.

Také mnozí rodiče křesťansko-fundamentálního vyznání svým ratolestem zakazují četbu HP z důvodu, že obsahují zmínky o okultismu a okultních praktikách, což podle nich zaručeně povede k jejich pozdějšímu zájmu o tyto pseudovědy a jejich pozdějšímu praktikování.

Ostatní křesťané se kloní k názoru, že HP jsou stále jenom příběhy založené na křesťanských a mytologických tradicích stejně jako díla od C. S. Lewise nebo J. R. R.

³² Exodus, 22:18

Tolkiena. V dílech vidí mnoho paralel se samotným Kristem a mnoho nepřímých důkazů vztahujících se k odkazu minulého či stávajícího náboženství.

Nejsou ale knihy o HP spíše alegorií lásky, přátelství, víry v dobro a v morální hodnoty, které uznává křesťanství a jimž se dnešní převážně sekulární společnost tak sveřepě vyhýbá?

2.1 Anti křesťanské prvky

Mezi hlavní body anti-křesťanského postoje vůči HP sérii se řadí převážně téma okultismu a magie. V této kapitole se nejprve zaměřím na vysvětlení několika klíčových pojmů, které jsou pro tuto kapitolu zásadní.

- **Kult wicca**

„Slovo wicca pochází z keltštiny, kde znamenalo čaroděje. Dnes se jím označuje kult čarodějnictví, rozšířený zejména v Anglii a Spojených státech severoamerických v četných kroužcích novodobých „čarodějů“ a čarodějníc. Příslušníky kultu jsou osoby nejrůznějších stavů, tvořící kroužky, v nichž se pěstují určité rituály a čtvero velkých „slavností sabatu“ (zejména o Valpružině noci z 30. dubna na 1. května), slavnosti slunovratu a více či méně pravidelná shromáždění, v nichž jsou slouženy zvláštní mše a přijímání noví členové, slaveny svatby atd. Představitelé hnutí wicca popírají jakoukoli souvislost kultu se satanismem. Novodobé „čarodějnice“ se nezřídka exponují v současném sexismu a agresivním feminismu a v tomto smyslu je jejich „čarodějnictví“ více gestem nevědomého „ženského protestu“ než skutečnou lunární magií.“³³

- **Magie**

Termín je patrně odvozen z perského slova, které znamená „moc“ nebo „velikost.“

³³Nakonečný, *Lexikon magie*, s. 320

- **Oklultismus**

„Z lat. *occultus*, skrytý, tajný. Souborný název pro oblast nadpřirozených, tj. vědou dosud nevysvětlitelných jevů. Klasickou trojicí okultních věd byla astrologie, alchymie a magie.“³⁴

2.1.1 Fundamentální křesťané

Ač sama Rowlingová, říká, že knihy jsou pouze výplodem její fantazie a představa Harryho se jí náhodně zjevila v hlavě, když cestovala vlakem, mnozí ortodoxní křesťané jsou opačného názoru. Například Richard Abanes, americký spisovatel, se domnívá, že pro mnohé čtenáře je Harry Potter a jeho čarodějné schopnosti pouhou fantazií, a proto jsou všechny negativní disputace o okultismu v rámci děl HP pro ně bezpředmětné. Nejsou tak proto schopni rozpoznat nebezpečí ovlivněním magie, které s sebou čtení HP knih přináší. Dále jsou podle něj mnozí z čtenářů přesvědčeni, že všechna kouzla a okultní vědy zmíněné v knize nejsou nebezpečné, protože se nacházejí ve vybájeném světě. Rowlingová sama popírá, že by se záměrně dotýkala okultního tématu nebo ho kvůli psaní studovala. V nejrůznějších rozhovorech také zmínila, že nechápe, jak se někdo může domnívat, že věří v magii nebo v čarodějnictví. Abanes je toho názoru, že Rowlingová pouze šikovně opsala skutečnost. Podle něj rozhodně v nějaký druh magie věří, stejně tak jako v nějakou formu okultních věd. S touto tezí se ztotožňuje i Wohlberg, který o Rowlingové studující mytologii na Exeterské univerzitě doslova říká toto: „Tato dáma (Rowlingová) má extrémně vyvinuté a značné znalosti okultního světa, jeho legend, historie a proměn.“³⁵ Po přečtení knihách o Harry Potterovi dospěl ke třem zásadním faktům:

- 1) J.K.Rowlingová je hluboce seznámena s historií čarodějnictví a okultismu
- 2) Do dějové linie šikovně vpravila jména skutečných osob, míst, organizací a praktik spojených s reálným čarodějnictvím
- 3) Zjevně podporuje okultní praktiky obecně

Z těchto hypotéz vyvozuje, že Rowlingová si byla vědoma tématu, kterým se ve svých knihách zabývá a své okultní teze šikovně smíchala s fantazií a velkou dávkou

³⁴Nakonečný, *Lexikon magie*, s. 531

³⁵ Wohlberg, *The hour of witch*, s. 64

humoru, aby tak předešla nařčení a obvinění z podpory okultismu. Poukazuje na fakt, že věří v magické číslo 7 (proto má série sedm dílů) a také to, že Rowlingová sama přiznala studium folklóru, aby tak charakteristiky fantastických zvířat a duchů ve svých knihách vytvořila co možná nejdůvěryhodněji. S tímto souhlasí i Abanes, který tuto hypotézu dále rozšiřuje o tvrzení, že historické zdroje, které využila, jsou v dnešní době součástí moderního okultismu. Některá jména postav nebo méně důležití hrdinové přímo odkazují na historické a soudobé postavy zabývající se čarodějnictvím³⁶. Wohlberg připojuje fakt, že mnohé z věcí jako hůlky, kotlíky a křišťálové koule jsou taktéž součástí moderního okultismu. Dále čtení z dlaně, transcendentální cestování, numerologie nazírání křišťálové koule jsou rovněž praktiky užívané dnešními „čaroději“ a praktikanty hnutí wicca po celém světě. Knihy podle něj rozhodně nejsou indoktrinací magických hnutí nebo nepovedou k praktikování hnutí wicca, ale mohly by vzbudit seriózní zájem o tyto praktiky u malých dětí či adolescentů, kteří by mohli být tímto typem náboženství přitahováni.³⁷ S touto tezí souhlasí i O'Brien, jenž pracuje s fakty (miliony vydaných výtisků, kniha přeložena do desítky světových jazyků) a poukazuje tak na to, že kniha dalekosáhle ovlivní generaci dnešních dětí a mladistvých.³⁸ Jan Spousta je názoru, že mnoho z fundamentálních křesťanů HP odsuzuje, jelikož by čtenáře mohli vést k cestě gnosticizmu³⁹ či pelagianismu⁴⁰.

2.1.2 Harry Potter a kámen mudrců

V prvním díle se vyskytuje tajemný kámen mudrců, což byla hlavně ve středověku velice hledaná substance. Jedná se o elixír života a kámen, který dokáže všechny kovy proměnit ve zlato. Tato schopnost může být chápána jako pátý element, božská moc, ze které Bůh daroval všemu okolnímu život. Také Nicolas Flamel⁴¹ (středověký alchymista, který je jako jediný považovaný za objevitele kamene mudrců) a jeho žena Perenela jsou skutečné historické postavy. V HP1 je prostřednictvím Flamela sdělen názor na smrt

„...pro spořádanou mysl je smrt jen další velké dobrodružství“⁴²

³⁶ Abanes, *Harry Potter and the Bible*, s.53

³⁷ Wohlberg, *The hour of witch*, s. 78

³⁸ O'Brien, *Harry Potter and the paganization of Children's culture*, s.6

³⁹ Gnosticizmus-mystický,náboženský a filosofický směr

⁴⁰ Pelagianismus- směr, který zavrhuje nauku o dědičném hříchu

⁴¹ Nicolas Flamel-středověký alchymista, údajně jediný objevitel kamene mudrců

⁴² J.K.Rowlingová, *HP1*, s. 274

Takovéto nazírání na smrt podle Abanese znamená pro křesťany značně spiritualistické vidění a špatný postoj. Smrt je něco, čemu člověk dojde „v Kristu“ (to znamená, že přijme Ježíše jako svého pána a spasitele)⁴³, ne něco, na co by se člověk mohl těšit.

2.1.3 Teosofie

Abanes zmiňuje, že existuje spojitost mezi Blavasky a Vablastky (zmíněna v HP3). Vablastky je konkrétně anagramem pro Blavatsky, která je velice dobře známá pro praktikování spiritismu. Roku 1875 založila eklektické hnutí esoterické spirituality, které se zaměřovalo na umožnění styku s posmrtnou entitou.⁴⁴

Pohanské a mytologické charaktery jsou zmiňovány po celou dobu knihy. Například profesorka McGonagallová svým jménem odkazuje na římskou bohyni úrody a Argus Finch je zase symbolem řeckého mytologického obra se stovkou očí.

2.1.4 Morální postoj

Podle Abanese je Harry charakterově nejasný a knihy jsou stoprocentně nebiblické. V několika případech by se dalo hovořit o tom, že postavy konají dobro, ale při příliš mnoha jiných okolnostech jsou v přímém rozporu s biblickou definicí konání dobra.

Toto tvrzení dokládá řada příhod, kdy Harry neuposlechne nařízení shora nebo poruší školní řád jako v HP1, kdy mají student výslovně zakázáno chodit do místnosti s padacími dveřmi v třetím patře.

“Dnes večer těmi padacími dveřmi projdu a nic, co vy dva řeknete, mě nezastaví!”⁴⁵

Dalším příkladem amorálního postoje je Hermiona, která přese své veškeré morální zásady týkající se porušování pravidel a školního řádu neščetněkrát následuje Harryho a Rona při páchání nepravostí.

⁴³ Abanes, *Harry Potter and the Bible*, s.53

⁴⁴ http://www.kabala-cesky.com/kb_blavatska.html

⁴⁵ J.K Rowling, HP1, s. 250

2.1.5 Morálka dospělých

Dospělí se take nerozpakují porušit pravidla, když to slouží k jejich vlastnímu osobnímu prospěchu. Například bradavickému šafářovi je zapovězeno používat kouzla. Ve svízelných situacích ale přese všechny zákazy kouzlí.

Dokonce profesorka McGonagallová (vzor morálního chování) se přimlouvá za Harryho Pottera, aby dostal vlastní košťě, i když je to proti školnímu řádu.

Abanes vyvozuje z těchto příkladů tři hlavní pravidla poukazující na amorálnost díla:

- pravidla mohou být porušena, když nekorespondují s osobními zájmy,
- lhaní je akceptovaný prostředek k dosažení požadovaného konce,
- pravidla nemusí být dodržována, jestliže pro jejich existenci není žádný dobrý důvod

2.1.6 Pomsta

V HP1 Hagrid namíří hůlkou a způsobí tak raději škodu nevinné bytosti (Dudleymu), než jeho otci. Toto může být chápáno jako akt pomsty, protože tím Vernonovi ještě více ublížil. Když se Harry poprvé prochází po Příčné ulici, zaujme ho obchod s magickými knihami, obzvláště pak Kletby a protikletby. Přemýšlí, jakou kletbu by použil na svého bratráčka Dudleyho, aby mu vrátil všechna příkoří.

„Díval jsem se, jak bych mohl proklít Dudleyho“⁴⁶

Toto jednání nekoresponduje s biblí, která praví, že:

- *“Nebudeš se mstít, aniž držeti budeš hněvu proti synům lidu svého, ale milovati budeš bližního svého jako sebe samého”⁴⁷*
- *“Nebudte opatrní sami u sebe. Žádnému zlého za zlé neodplacujte, opatrujíte dobré přede všemi lidmi”⁴⁸*

⁴⁶ J.K.Rowling, *HP1*, s. 79

⁴⁷ Leviticus, 19:18

⁴⁸ Listy Římanům, 12:17

- *“Ale vám’ pravím, kteříž slyšíte: Milujte nepřátely své, dobře číňte těm, kteříž vás nenávidí.”*⁴⁹

2.2 Křesťanská symbolika v díle

Prvotní církev tvořili Kristovi následovníci v čele s apoštoly. Postupem času došlo k rozdělení křesťanské jednoty a vznikla tak celá řada nových křesťanských odnoží, které jsou zpravidla nazývány církvemi. Je velice těžké zaměřit se na výklad HP v rámci jeho křesťanského vyznání, jelikož ač je křesťanská společnost sjednocena pod osobou Ježíše Krista, je zde příliš mnoho jiných větví. Mezi hlavní patří především katolismus, pravoslaví a nejrůznější církve, které byly formovány protestantským hnutím. Každý z těchto křesťanských útvarů má svou vlastní interpretaci písma svatého a díky tomu nebyla dosud nalezena jednota mezi křesťanskými odpůrci či stoupenci HP ságy.⁵⁰

Mnozí z autorů vidí v HP mnoho zajímavých paralel s křesťanstvím a jeho výkladem. Symbolismus a alegorie, které nás provázejí celou ságou jsou důležitým prvkem vedoucím k pochopení celé řady křesťanských symbolů a jinotajů. Symbol je podle Granger *cosi transparentního, skrze co jsme schopni vidět“ za obvyklé vzorce chápání reality”* a alegorie vyjádřením jedné věci, která je vyjádřena pomocí věci jiné. Symboly jsou tedy jakýmsi konektorem mezi reálným světem a světem, který stojí mimo vše materiální, mimo lidské smyslové vnímání. Symbol tedy může být zastoupen vícekrát (např. symbol Krista), neboť představují pouze vodítko ke konkrétní věci, kdežto alegorie (např. Voldemort může být alegorickým vyjádřením Lucifera) může být použita pouze jednou, protože zastupuje konkrétní, věc či osobu a v případě, že by se v knize vyskytovali dva Luciferové, celá alegorie ztrácí na významu⁵¹.

Jedním z esenciálních symbolů díla je samotná postava Ježíše Krista. Kristus může být spatřován v mnohých mytických bestiích či skutečných zvířatech, které se objevují v díle. V HP1 je představen jednorožec, který je mnohokrát zmiňován ve Starém zákonu.

*„Bůh, který jej vyvedl z Egypta, je mu jako rohy jednorožců.“*⁵²

⁴⁹ Evangelium sv. Lukáše, 6:27

⁵⁰ Krause, *Mapping the world of Harry Potter*, s. 56

⁵¹ Granger, *Looking for world in Harry Potter*, s.100

⁵² Čtvrtá kniha Mojžíšova 23, 22

“Jeho rohy jsou rohy jednorozců, nebere na ně lidská pokolení i s dálavami země“⁵³

„Bude ti chtít jednorozec sloužit, či nocovat u tvého krmelce?“⁵⁴ (Jób, 39,9).

Symbol jednorozce je dle některých křesťanů symbolem Krista. V HP1 se setkáváme s postavou, která poté, co jednorozce zabila, pije jeho krev. Jestliže jednorozec= Kristus, nesprávné přijímání jeho krve je alegorií nesprávného přijímání Kristova těla v podobě vína a chleba. Bible o tomto říká :

„A protož kdokoliv jedl by chléb tento, a pil kalich Páně nehodně, vinen bude tělém a krví Páně. Neboť kdož jí a pije nehodně, odsouzení sobě jí a pije, nerozsuzuje těla Páně.“⁵⁵

Podle evangelia je tedy každý, komuž nepřísluší přijímat eucharistii odsouzen k vyobcování z církve a věčnému zatracení. Stejně tak je tomu i u tajemné postavy, kterou není nikdo jiný, než lord Voldemort, jehož jméno doslovně znamená „vůle zemřít.“

⁵³ Pátá kniha Mojžíšova 33,17

⁵⁴ Jób, 39,9

⁵⁵ Epištoly korintským 11:23

Tabulka 2: Symbolika Krista v díle J. K. Rowlingové

Symbol	Význam	Tudíž
Kámen mudrců	Přeměna kovu ve zlato=nesmrtelnost	Kristus
Červený lev	Životodárný alchymický elixír	Kristus
Nebelvír (Griffindor=zlatý griffin)	Orel/lev=kralové nebe/země=Bůh /Člověk= Dvě podstaty Krista	Kristus
Jednorozec	Biblické odkazy: žalmy, Job	Kristus
Fénix	Pták, který vstává z mrtvých(popela), nesmrtelnost	Kristus
Jelen	tradičně je paroží považováno jako "strom života"	Kristus
Kentaur	Perfektní muž oprostěn od vášní, Kristus jedoucí na oslu do Jeruzaléma	Kristus
Hipogrif	Orel/lev/kůň, nebe/země, Bůh/člověk	Kristus

Zdroj: Granger, Looking for God in Harry Potter; vlastní zpracování

Dalším příkladem symboliky je přímo trojice hlavních hrdinů-Harry, Ron a Hermiona. Harry je spodobněním duše a srdce skupiny, Ron představuje tělo a touhu a Hermiona je myslí a vůlí. V případě, že všechny složky spolupracují, skupinu provází soulad. Trojice odkazuje na trojjedinou existenci Boha jako otce, syna i ducha svatého.

2.2.1 Dualismus

Dualismus je slovo latinského původu (dualis) a v doslovném překladu znamená podvojný, dvojitý. Jeho základem je přesvědčení, že jádrem celé skutečnosti je věčný boj mezi božstvy či silami dobra a zla. Odpovídá tak na otázku odkud se ve světě bere zlo, utrpení a smrt.

Dualismus radikálně vymezuje protiklady (tělo a duši, ženu a muže, černou a bílou, čistotu a nepočestnost, rouhání a svátost) do dvou sfér: do sféry pozitivní a do sféry negativní. Duchovní, mužské, bílé, čisté a svaté principy jsou tradičně koncipovány jako pozitivní, kdežto ženské, tělesné, nečisté, černé a světské principy jsou považovány za negativní.

Podle Petera Cioccaia jsou knihy o Harry Potterovi psány formou antidualismu. I když hlavním a ústředním motivem je zde boj dobra a zla, zlo ani dobro nejsou prezentovány ve stereotypní černo-bílé verzi.⁵⁶ Jak správně podotkl Sirius, když Harry zvažoval možnost náklonnosti profesorky Umbridgeové k silám temnot:

*„Jistě, jenže svět se nedělí jen na slušné lidi a Smrtijedy“.*⁵⁷

Ve světě Harryho Pottera nejde o to, kdo je dobrý nebo špatný, ale spíše o to, co je špatné a co dobré.

Krajní dualismus je spatřován u záporných postav. Například Malfoyovi se považují za čistokrevný rod nesnášející mudly a také kouzelníky mudlovského původu, které posměšně nazývají „mudlovskými šmejdy“. Také Weasleyovi, kteří jsou sice čistě kouzelnického původu, ale mudlové ani kouzelníci z mudlovských rodin jim nevadí, bývají častým terčem jejich posměšků. Malfoyovi na Weasleyovi nahlíží s despektem také kvůli jejich třídnímu původu a finanční situaci. Malfoyovi (mal foi – zkažené chování) jsou zámožný rod s jedním blondatým rozmazleným synem. Naproti tomu Weasleyovi jsou rodina početná, zrzavá a nemajetná. Weasleyovi mají zřejmě představovat Iry a Malfoyovi aristokratické Brity pohrdající Iry a tím, že mají více dětí, než si mohou dovolit.

2.3 Sekulární pohled

2.3.1 Otázka morálky

Jeden z nejzajímavějších faktů, ke kterému se obrací víceméně všichni autoři, kteří věří v sekulární pojetí HP, je otázka nedostatku křesťanství a praktikování jeho vyznání. Naproti tomu poukazují na fakt, že nedostatek křesťanské víry neznamená nedostatek morálky, která je v HP velice obšírně rozebírána.

Harry Potter se stejně se stejně jako jeho zlý protějšek Lord Voldemort narodí bez rodičů, dětství prožijí oba plné útrap a strádání a za svého života jsou oba dva velice známými čaroději. Dokonce sdílí jednu z velmi neobyčejných schopností- mluvit s hady. Shodné životní okolnosti by mohly předznamenávat shodnou životní cestu. Přesto tomu tak není. Harry je navzdory nepohodlnému osudu člověk schopný milovat, jednat charakterně

⁵⁶ Cioccaio, The ivory tower and harry potter, s. 42

⁵⁷J.K. Rowling, HP5, s. 283

a být obklopen přáteli. Na druhou stranu Lord Voldemort touží jen po moci a je mu veskrze jedno jakkoli strašnými prostředky jí dosáhne. Rowlingová tímto popisem ukázala svoje sympatie vůči osobním rozhodnutím před nezvratitelností osudu.⁵⁸ I když Harry neustále pochybuje o síle a kladech vlastního charakteru a zvažuje možnost, že je v jádru stejně zlý jako Lord Voldemort, profesor Brumbál mu poskytne cenné moudro:

„O tom, jací jsme doopravdy, Harry, mnohem víc než naše schopnosti vypovídá to, co si sami zvolíme.“⁵⁹

Kladní hrdinové většinou jednají s nejlepším možným úmyslem, ač jim to mnohdy způsobí velké komplikace. Harry, který je konfrontován s otázkou vlastní smrtelnosti, ani ve chvílích, kdy mu jde o život, nehodlá používat zaklínadlo Avada Kedavra proti slabšímu útočníkovi. Místo toho využije pouze odzbrojovací kouzlo a dává tak všanc vlastní život.

Na konci sedmého dílu je postaven před otázku sebeobětování v rámci tzv. „vyššího dobra“ a Harry se na základě vlastního úsudku a lásce ke svým bližním rozhodne obětovat svůj život, aby ostatní mohli žít v míru. Tomuto odpovídá i názor Deavelových : *„Popravdě Harry Potter není o magii, ale o charakteru“⁶⁰*

2.3.2 Magie jako technická záležitost

Mezi hlavní argumenty autorů, kteří svět HP vidí v čistě sekulárním světle je jejich přesvědčení, že magie zde popisovaná je pouze technická záležitost. Jan Spousta v hospodářských novinách vyjádřil myšlenku, že: *"Rowlingová žádnou skutečnou magii nepopisuje, a snad se o ni ani nezajímá.“⁶¹* Podle Theina jsou pak kouzla rutinní záležitostí každého všedního dne. Kouzelníci neprovozují žádné invokační či evokační rituály, když kouzlí, pronesou jednoduše magickou formuli, zamávají hůlkou a tím celý proces končí.⁶² Jan Spousta tento proces okomentoval takto: *„ při zvolání lumos bradavičtí kouzelníci prožívají stejně intenzivní spirituální zážitky jako my mudlové při stisknutí vypínače - to*

⁵⁸ Deavelovi, Character, choice and Harry Potter, s. 51

⁵⁹ Rowling, HP2, str. 280

⁶⁰ Deavelovi, Character, choice and Harry Potter, s. 52

⁶¹ Spousta, Čemu nás, děti i rodiče učí Harry Potter, s. 9

⁶² Thein, Proč je knižní Harry Potter skvělý? s. 13

*jest veškeré žádné.*⁶³ Duchovnost HP přirovnává k rychlým šípům. S tímto názorem veskrze souhlasí i Marguerite Krause, která kouzelníky s jejich hůlkami a létání na

Ač je v kouzelnickém světě mnoho zajímavých paralel s křesťanstvím, nejsou vykládány nábožensky. Ani cesta hlavního hrdiny nemůže být chápána jako sotva označit za duchovní cestu ve smyslu zasvěcení či konverze. Thein dále zmiňuje fakt, že v HP sérii není žádný přímý odkaz na boha či na jiné božské elementy. Rowlingová se v duchu moderní doby snažila vytvořit adekvátní příběh, který by svým obsahem zaujal dnešní mládež. Z pohledu Theina, který ji srovnává s J. R. R. Tolkienem vytvořila novodobé literární dílo, které se nesnaží splácet dohromady křesťanskou morálku na pozadí starobylých mýtů jako je tomu například ve velmi idealizované Středozemi. Naopak využívá motiv magie (jejíž praktikování je odpradáвна křesťanskou tradicí chápáno jako hereze), k tomu, aby svoje dílo napsala v duchu moderního ateismu. Jan Spousta zmiňuje dalšího autora dětské literatury C. S. Lewise a jeho heptalogii *Letopisy Narnie*. Lewis byl sám laikem anglikánské církve a své dílo vytvořil v duchu současného náboženství, což je další protiklad k HP, který žádné stávající náboženství neevokuje.

Marguerite Krause nepopírá, že svět Harryho Pottera je vystavěn na pozadí křesťanské společnosti. Slaví se zde svátky jako Vánoce a všichni dodržují křesťanské tradice jako dávání darů, zdobení vánočního stromu nebo poslouchání vánočních koled na štědrý den.

Oslava těchto svátků ale podle ní nejde ke své pravé podstatě-totíž narození Ježíše Krista. Žádný z hlavních protagonistů se také nevěnuje rozjímáním nad otázkou bytí, o

Ježíšovi se nikdy nediskutuje, není zde jediná zmínka o bibli. Také každodenní modlitba je z HP úplně vyloučena. Ve škole neexistuje možnost jít se vyzpovídat do kaple, celá sága je prostá jakékoliv zmínky o kostele. Dokonce ani na výše zmíněné vánoční svátky se rodina Weasleyových neubírá do kostela vyslechnout si svatou mši.⁶⁴

Ačkoliv smrt hraje v díle velmi významnou roli, nikde není ani jedna zmínka o tom, že na ty „dobré“ čeká nebe a na „zloduchy“ peklo. Všichni jednoduše věří v existenci lidské duše, ale své jednání nijak nepodřizují představě horoucích pekel, která je čekají za špatné skutky. Když Harrymu zemře jeho kmotr Sirius, nezamýšlí se nad otázkou, jestli dosáhne věčného spasení, je pouze postaven před dilema, že už ho nikdy neuvidí.

Dále v otázkách nerozhodnosti a vnitřní nejistoty se Harry neobrací k Bohu, nýbrž se spoléhá na své vlastní síly. Pomoc hledá i u svých bližních nebo z jiných zdrojů.

⁶³ Spousta *Čemu nás, děti i rodiče učí Harry Potter*, s. 9

⁶⁴ Krauseová, *Mapping the World of Harry Potter*, s. 57

Nápomocné jsou mu hlavně učebnice a knihy z kihovny, nikdy však bible či křesťany praktikované modlení.

2.3.3 Můj názor na křesťanství

Osobně se domnívám, že ač mnozí operují s možností, že by magie a zmínky o okultismu v sérii mohli ovlivnit děti a dokonce je tak přiměly se o tyto praktiky zajímat, není tomu tak. Já sama jsem Harryho Pottera četla od útlého dětství (myslím, že mi bylo 9 nebo 10 let) a žádný seriózní zájem stát se členkou wicca nebo podobné čarodějné společnosti jsem nikdy neměla. Maximálně jsem toužila odjet přímo do Bradavic, učit se na hradě a prožívat zde nejrůznější dobrodružství, když mi ale jedenáctým rokem nepřišla pozvánka, vše pro mě tímto skončilo. Mám spoustu nejrůznějších přátel, kteří jsou také čtenáři HP a ani u nich jsem nikdy nepozorovala tíhnutí k magii po přečtení. Já sama dobře jsem chápala, že vše co je napsáno je pouhá fikce. A souhlasím i s tím, že v knize jsou zmíněny reálné postavy alchymie, reálné magické praktiky, ale podle mě to má pouze jeden účel. Není to ani vychovat generaci tíhnoucí k magii ani zmanipulování mládeže ba dokonce ani vyslání tajného poselství vyznavačům kouzelnictví ukrytého pod rouškou nevinné knížky pro děti. Účel je podle mě mnohem jednodušší. Zmíněním všech čarodějných praktik se jen zvýší zájem o knihu, protože každé dítě si chce přečíst o světě, ve kterém je vše možné. Podívejme se na nejobyčejnější pohádky jako Popelka nebo Jeníček a Mařenka. Byla snad Popelka někdy obviňována z napomáhání vzestupu magie, když přijala kouzelné dary od víly kmotřičky? Zakazovali jsme svým dětem Perníkovou chaloupku, protože v ní vystupovala Ježibaba? Odpověď zní ne. Myslím tedy, že ať už kniha v sobě skrývá cokoli, je na každém z nás jak si to vyloží a troufám si říci, že děti žádné spojení například mezi Flamelem a magií nevidí, protože prostě nemají tak dalekosáhlé znalosti v tomto oboru. Strach z následování u nejmenších dětí bych tedy vyloučila.

Přiznám se, že nevidím ani spojitost mezi dějovou linií a křesťanskou vírou. Jsem toho názoru, že některé křesťanské svátky jako Vánoce jsou tradiční součástí dnešního světského života stejně jako toho v Bradavické kouzelnické škole. Jedna z mála paralel křesťanství a HP se podle mě objeví až v sedmém díle, kdy se Harry společně s Hermionou zabývají otázkou smrti a životem po životě. Do krajnosti dovedená se mi tak zdá teorie o Harry Potterovi jako novém nástupci Antikrista, která podle mě vyznívá naprosto absurdně

stejně jako domněnka, že HP je stvořené peklo připravující mladší generaci na příchod démonů, zlých duchů a Lucifera samotného.

3. HP mytologie

Aristoteles: „*Přítel moudrosti je také přítelem mýtu*“

3.1 Vymezení HP v rámci folklorní skupiny

Rowlingová díky svému studiu na Exeterské univerzitě a důkladnému obeznámení se s mýty vytvořila z HP série dílo plné tajemna, folklorních a rituálních prvků, legend, tradic a odkazů na minulost, které mají ve většině případů reálný základ.

Folklor je tradiční, neoficiální, neinstitucionalizovaná součást kultury.⁶⁵ Odkazy na folklorní prvky jako: folklorní skupiny, rituál přijetí, překračování hranic nebo tabu témata jsou obsaženy v každém díle HP a podle Jann Lacossově slouží dětem k lepšímu pochopení změn v jejich životě a připravují je na správné přijetí jejich budoucích sociálních rolí.⁶⁶

Kulturní svět HP je diametrálně odlišný od toho našeho. Fungují v něm kouzla a čary, věci a zvířata zda mají neobvyklé vlastnosti, některá zvířata jsou dokonce schopna komunikace s lidskými tvory, objekty jako košťata jsou schopny létat a obyčejné věci jako například krby neslouží pouze k vytváření tepla, ale také ke kouzelnické přepravě. Není pochyb o tom, že každé dítě touží k této společnosti patřit.

3.1.1 Folklorní skupiny

Podle Brunvalda příslušnost k folklorní skupině implikuje jistý stupeň konformity s jejím řádem, pravidly a hodnotami. Folkorní skupina je rozdělena do pěti základních podskupin: pracovní skupina, věková skupina, genderově odlišná skupina, regionální skupina a etnická či národnostní skupina. Kouzelníci tedy tvoří samostatnou kulturu, podle Lacoss Rowlingová ať vědomě či nikoliv z kouzelníků v HP sérii vytvořila folklorní skupinu založenou na věku, sociální třídě, biologických a mentálních dovednostech⁶⁷. Děti v rámci tohoto společenství fungují jako folklorní subkultura.

Společnost čarodějů a čarodějek je velice podobná jakékoliv tajné společnosti nebo soukromému klubu dnešní moderní doby. Stejně jako členství v nich i zařazení se do

⁶⁵ Brunvald, *Study of American folklore*, s. 4

⁶⁶ Lacossová, *Critical perspectives on Harry Potter*, s.71

⁶⁷ Tamtéž, s. 67

kouzelnického světa je podmíněno určitými vlastnosti či schopnostmi daného člověka a skupinu poté vymezují předem stanovená pravidla, rituály přijetí či specifické znaky jako je jazyk nebo uniforma.

Každá soukromá/tajná společnost/ skupina se vyznačuje jistými elementárními prvky, které jsou pro ni typické. Důležitým mezníkem takovéto společnosti je rituál přijetí. V knihách HP není důležité, zda jste mudlovského původu nebo dítě pocházející z čarodějnické rodiny. Každý s kouzelnickým nadáním se může do společnosti začlenit, společnost není exkluzivní.⁶⁸ V bradavické škole např. používají „moudrý klobouk“, který studenty rozřazuje do příslušných kolejí. Mezi další atributy patří utajení vlastní existence společnosti vůči okolnímu světu. Kouzelnická škola Bradavice je opatřena kouzly, která způsobí, že obyčejní smrtelníci projdou kolem hradu bez povšimnutí a jeví se jim jako prostá zřícenina. Magické budovy, například dům číslo 12 na Grimmauldově náměstí, lze začarovat tak, že jsou“ nezakreslitelné“- to znamená, že se nemohou ocitnout na žádné mapě ani plánu města⁶⁹. Dalším příkladem může být famfrpálové mistrovství světa, které se koná výlučně pro kouzelnickou komunitu a je pro změnu ošetřeno kouzlem na zapuzení mudlů.

“To byl obrovský organizační problém“...“Museli jsme najít pěkné opuštěné vřesoviště a všemožně ho zajistit proti mudlům. Celé ministerstvo se tím zabývalo pěkných pár měsíců.”⁷⁰)

Bradavická škola se v mnohém ohledu podobá britským internátním školám pro mládež. Žáci nejprve obdrží pozvánku ke studiu spolu se jmenným seznamem učebnic, poté si školní potřeby opatřují na speciální Příčné ulici a do školy jsou dopravováni bradavickým expresem rovněž z extra nástupiště devět a třičtvrtě. Spisovatel Pica Yiera, který studoval jak na Etonu⁷¹ tak na Dragon school⁷² k tomuto podotýká:

⁶⁸ Lacoss, *Critical perspectives on Harry Potter*, s.69

⁶⁹ Van der Ark, *Lexikon* s. 212

⁷⁰ Rowling, HP 4, s. 59

⁷¹ Eton College je jednou z nejprestižnějších chlapeckých škol ležící poblíž městečka Windsor ve Velké Británii. V 15. Století ji založil panovník Jindřich VI. Mezi její absolventy patří například princové Harry a William z britské královské rodiny.

⁷² Dragon school- je primárně známá jako internátní škola, ač ji navštěvují i denní studenti. Nachází se v městě Oxford a byla založena roku 1877. Škola je pro chlapce i dívky ve věku 8-13 let.

„Jsou zde všechny ty rituály: tajemný seznam, který se objevil v poště a který nás poučoval, co si musíme – a co nesmíme- přivést s sebou do školy, putování po zaprášených starých rodinných obchůdcích se starobylými rodinnými jmény –kde nás stárnoucí prodavači vybavili předepsanými školními uniformami a potřebami, stejně jako vybavovali naše otce a otce našich otců, zvláštní školní vlak, který čekal na některém z londýnských nádraží, aby nás dopravil do některé z našich cel.“⁷³

Stejně jako obě dvě výše zmíněné vzdělávací instituce mají i Bradavice své vlastní rituály jako školní hymnu, školní motto a mnozí ze studentů mají pro své učitele přezdívky. Bradavice a internátní škola se však podle Colberta přeci jen dosti zásadním způsobem odlišují. V Bradavicích je výtečná strava, studenti spí v postelích s nebesy, a ač jsou učitelé velmi přísní, při porušování školního řádu projevují jistou dávku shovívavosti.⁷⁴

3.1.2 Oblékání

Majoritním znakem lidové/folklorní společnosti je uniforma či stejnokroj. Tento druh komunitního oblečení je typický i pro soudobou společnost. Lidé mají tendence věřit více lidem v uniformě, jak to bývá typické například u lékařů či policistů. Svým oblečením občané také mohou dávat najevo příslušnost k určitému stylu (hudební, myšlenkový), vyjádřit nespokojenost s politickou situací (např. v 60. letech antipolitické hnutí hippies) či se veřejně hlásit ke svému vyznání (muslimské ženy- hidžháb, židé – jarmulka). Kouzelníci většinou chodí v hábitech, pod nimiž nenosí žádné mudlovské oblečení. Existují různé typy hábitů včetně společenských pro slavnostní příležitosti a famfrpálových určených pro sportovce. Školní hábity bradavických studentů jsou černé a nezdobené a mají zřejmě něco, co označuje příslušnost ke koleji, ačkoliv nikde není přesně uvedeno, co to je. Studenti mají předepsané nošení černých špičatých klobouků⁷⁵. Čarodějové mají i své specializované obchody, kde se školní uniformy dají pořídit (např. obchod Madame Malkinové/obchody pro každou příležitost). V knize je poukázáno i na odpor strýce Vernona ke způsobu kouzelnického šacení.

⁷³ Colbert, *Kouzelný svět Harryho Pottera*, s. 22

⁷⁴ Tamtéž, s.43

⁷⁵ Van der Ark, *Lexikon*, s. 217

„Pan Dursley nesnášel lidi, kteří se oblékali jinak než ostatní“⁷⁶

Podle Lacossové může být tento příklad známkou toho, že lidé mají často obavy z věcí, kterým nerozumějí, nebo které vnímají jako přílišné odbočení od normálu.⁷⁷

3.1.3 Jazyk

Jazyk je další důležitou složkou folklorní skupiny. Mluvené slovo, které se předává pouze orálně, je jedním z nejtypičtějších znaků, pod kterými si lidé pojem folkór představují. Především je to tedy charakteristická terminologie primárně užívaná členy skupiny k rozpoznání speciálního neformálního jazyka. Podle Brunvalda nejlehčí test jak zjistit existenci folklorní skupiny je identifikovat specializovanou formu neformálních výraziv. I vysoce specializovaní pracovníci a technici mají svůj vlastní pracovní slang.⁷⁸ Mezi nemocničními výrazy je to například výraz „pacoš“ pro pacienta, tradiční jsou také nejrůznější výrazy pro drogy, využívané hlavně teenagerskou společností (např. „venkovka“ pro outdoorově pěstovanou marihuanu, „špek“ pro ubalenou marihuanovou cigaretu) V knize se setkáváme s řadou neobvyklých či úplně nových slovních spojení :

- Letax (or. Floo powder) -prášek používaný pro přepravu osob pomocí krbů
- Mudlové (or. Muggles)- lidé bez kouzelných schopností
- Mudlovští šmejdi (or. mud-blood) - lidé s kouzelnými schopnostmi, ale nekouzelnického původu
- Smrtijed (or. - stoupenci pána zla, lorda Voldemorta)

3.1.4 Mytická a historická jména

Rowlingová do jmen svých postav mnohdy zakódovala odkaz na soudobou, mytickou či jinou historicky doloženou osobu. Všechny důležité postavy mají zpravidla neobvyklé jméno. Jedinou výjimku tvoří samotný Harry Potter, jehož jméno je úplně obvyklé, což může znamenat, že autorka zamýšlela ztotožnění čtenářů s hlavním hrdinou, chtěla, aby cítili, že je jedním z nich.

76 Rowling, HP 1, s.9

77 Lacoss, *Critical perspectives on Harry Potter*, s. 61

78 Brunvald, *Study of American folklore*, s. 63

V magické společnosti jsou hrdinové často pojmenováni v souvislosti s historickými postavami (Vablatsky-Blavatsky), jména jsou latinsko-anglického původu (Albus Brumbál, lat. Bílý, ve staré angličtině je Dumbledore odkazem na slovo Bumblebee, což znamená čmelák). Rowlingovou prý fascinovala představa, že by si ředitel mohl zasněně pobrukovat melodie písní.

Minerva McGonagallová je pojmenována po římské bohyni zemědělství, úrody a rodinného krbu. Bradavický školník, Argus Finch je nazýván podle stoického obra Arguse, který figuruje v antických řeckých bájích. Okrajově zmiňovaný smrtijed Rosier je dle legend padlým démonem, který je patronem všech svůdců. Další, dokonce jedna z klíčových postav, Hermiona sdílí své jméno s dcerou Heleny Trojské, známé z řecké mytologie.

Specifická jména pro kouzla

Kouzla či magické formule často přímo odkazují na Latinu:

- Accio- přivolávací kouzlo. Funguje tak, že daný předmět přiletí k osobě, která zaklínadlo pronesla. „accio, -ire“=latinsky přivolávat, povolávat⁷⁹
- Legilimens-zaklínadlo sloužící k provádění nitrozpytu. V angličtině toto slovo slouží rovněž k označení nitrozpytce, tedy kouzelníka, který zvládl umění vycítit myšlenky někoho jiného. „lego, -ere“=latinsky vímat, číst + „mens“ = latinsky mysl⁸⁰
- Morsmordre-znamení zla, zaklínadlo, které na obloze vyčaruje obrovskou světélkující lebku tvořenou zelenými jiskrami a hada, který lebce vylézá z úst. „mors“= latinsky smrt + :mordeo, ere= latinsky kousnout, kousat⁸¹
- Silencio- umlčovací kouzlo. “silentium”= latinsky ticho, mlčení⁸²

3.1.5 Jídelní zvyklosti

Jídlo je jedna z esenciálních složek lidských potřeb a ve společnosti hrálo vždy velice významnou roli. Dle Brunvalda Jídlo je jediným tradičním produktem, které je

79 Van der Ark, *Lexikon*, s.2

80 Tamtéž, s.149

81 Tamtéž, s.198

82 Tamtéž,s.243

určeno k okamžité a celkové konzumaci.⁸³ Folkorní písňe a příběhy mohou být zapomenuty, tradiční domy zbořeny a folklorní kostýmy roztrhány. Jediné co konstantně přetrvává, je jídlo a jídelní zvyklosti. Způsob stravování je dalším indikátorem pro rozlišení folklorní skupiny. Jisté druhy jídla jsou vždy spojeny s věkem, etnickou příslušností a regionem: děti často jedí speciální jídla (často samostatně zabalené); koláčky štěstí jsou příkladem čínského jídla a jižané mají stereotypně slabost pro smažené kuře a kapustu⁸⁴. Etnické a regionální chutě jsou zreflektovány v mnoha fast food řetězcích (smažená ryba a hranolky je typická pro Anglický kontinent, z Texasu pochází Kentucky fried chicken a v neposlední řadě -wienerschnitzel- rakouský řízek). Podle Lévi-Strausse se struktura dané společnosti projektuje v jejích jídelních zvyklostech a prostřednictvím těchto zvyklostí mohou být dekodovány také její skryté rozpory. V HP se toto odráží na roli domácích skřítků, kteří pro kouzelníky jídlo připravují, sami však součástí stolování nejsou a fungují tak pouze jako služebníci, tj. příslušníci nižší sociální vrstvy.

Podobně jako naše kultura, i kultura kouzelnická má své specifické stravovací zvyklosti. V bradavické škole jsou hlavní chody připravovány domácími skřítky. Jídlo je servírováno třikrát denně, což je pro anglickou kuchyni také typické (standardně snídaně, oběd a večeře). Před podáváním na hladové studenty čekají prázdné talíře, které se poté kouzlem naplní. Jídlo je určeno k okamžité spotřebě, jakmile večeře či oběd skončí, jídlo z talířů mizí.

Valná většina druhů kouzelnických sladkostí není zajímavá pouze chuťově, ale i svým obsahem a samozřejmě názvem. V prvním díle si Harry poručí (odjakživa zvyklý na odpírání všeho dobrého) tyčinku Mars jako vrchol svých kulinářských prožitků, aby zjistil, že nejen že tyčinka Mars nemá v tomto světě své místo, ale je zde mnoho zajímavějších cukrovinek.

„Jenže prodavačka tyčinky Mars neměla. Zato měla Bertíkovy lentilky tisíckrát jinak, Drooblovu nejlepší nafukovací gumu, čokoládové žabky, dýňové paštičky, kotlové koláčky, lékořicové hůlky a spoustu dalších podivných lahůdek, které Harry v životě neviděl.“⁸⁵

⁸³ Brunvald, *Study of American folklore*, s. 454

⁸⁴ Lacoss, *Critical perspectives on Harry Potte,r* s. 76

⁸⁵ Rowling, *HP 1*, s. 98

Sladkosti zde mají i své rozsáhlé odbytiště. Je jím cukrárna Medový ráj, sídlem v jediné celokouzelnické vesnici – Prasinkách. Hlavně Ron je tímto místem a jeho produkty nesmírně fascinován.

„To je místní cukrárna,“ vysvětloval Ron a do tváře se mu vloudil zasněný výraz, „kde mají úplně všechno...“⁸⁶

Medový ráj nabízí široký sortiment cukroví, jakožto i fondán, který je u britských dětí velice populární

Mimo školní pozemky jsou jídla běžně připravována dospělými kouzelníky. Rubeus Hagrid zve své přátele velice rád na čaj a griliášové hrudky, které jsou doslova nepoživatelné. (Zde Rowlingová pravděpodobně vtipně odkazuje na „vyhlášenou anglickou kuchyni“). Matka Ronalda Weasleyho připravuje tradiční jídla jako párky a lívance. Jídlo však nevaří v pravém slova smyslu, ale používá k tomu čarodějnickou hůlku a kouzla.

3.1.6 HP jako pohádka, archetyp hrdiny

Pohádka může být chápána jako vyprávění, v jehož obsahu jsou pozůstatky staré dávno zapomenuté víry, která je symbolicky vyjádřena. Folklorní pohádka je podle Brunvalda fiktivní próza, která je ve valné většině případů ústně reprodukována a primárně má sloužit k účelům zábavy, i když jejím druhořadým aspektem může být všeobecná pravdivost a morální podtón⁸⁷. Termín folklorní pohádka je tak de facto obyčejnou pohádkou dobře známou z kterékoliv dětské literatury. Vzniku pohádky většinou předchází lokální pověst (valná většina je založena na reálném základě, která je později se amplifikována o vyfabulované tvrzení), pohádka je tedy pak abstrakce místních pověstí.⁸⁸

Podle Grimesové mají pohádky pro děti mnoho významů. Pomáhají jim objevovat nové dimenze vlastní fantazie a společně s rodiči má literatura obrovský vliv na jejich vnímání světa. Dále jim dávají porozumět nejasnostem a lépe se orientovat ve skutečném světě⁸⁹. Bruno Bettelheim vidí pohádky jako prostředek, který člověku pomáhá najít

⁸⁶ J.K.Rowlingová, HP3, s.

⁸⁷ Brunvald, *Study of american folklore*, s.186

⁸⁸ Von Franz, *Psychologický výklad pohádek*, s.54

⁸⁹ Grimesová, *The ivory tower and harry potter*, s.95

odpověď ve vlastních vnitřních konfliktech.⁹⁰ Dětem se líbí pohádky jako Červená Karkulka a o Třech prasátkách, protože se jejich pomocí vyrovnávají se světem, který není vždy dobrý. Soudobá literatura může prospívat stejně jako pohádky, speciálně jestliže jsou díla všudypřítomná, obsahují postavy a témata vedoucí k univerzálním archetypům stejně jako specifické hodnoty doby dětství a dětské kultury a prvky fantasy. V Harrym Potterovi se všechna tato kritéria setkávají⁹¹

Harry Potter a znaky pohádky

HP série obsahuje všechny prvky pohádky jako boj dobra a zla, kouzelné tvory a bytosti, sirotky a čaroděje. Každý takový příběh se podle Von Franz může rozdělit do různých aspektů⁹² První tvoří expozice (místo, čas). Pohádky většinou začínají úvodem: *Bylo nebylo, za sedmero horami a sedmero řekami...*“ čas ani místo tedy nejsou blíže specifikovány. Stejně tak tomu je v HP, kdy se většina děje odehrává na nespécifickém místě v Británii- bradavické škole. Dále jsou představeny *dramatis personae* (zúčastněné osoby). V pohádkách je stejně jako v HP často využíván motiv tří (tři dcery, tři princové) Harry tvoří spolu s Hermionou a Ronem takovou trojici, další rovina by mohla být Harry-Brumbál-Lord Voldemort (jakožto hrdina, jeho mentor a zlý element). Poté nastupuje další fáze pohádkového příběhu, která je nazývána počátek problému. Tento aspekt je pro Harryho zjištění, že existuje zlo (konkrétně v podobě Lorda Voldemorta) a je třeba ho zastavit. Následují dlouhé či krátké peripetie -Harry se se svojí nemesis musí utkat celkem sedmkrát (což je další hojně využívané pohádkové číslo – sedmero hor, sedmero krkavců). Vyvrcholením je tzv. *lysis*, které může být pozitivní či negativní. V případě HP je kladné (stejně jako princ se svojí princeznou žijí šťastně až do smrti, tak i Harry má svoji Ginny, zloduch, kterým byl Lord Voldemort je neodvolatelně poražen).

Harry Potter jako archetyp hrdiny

Archetypální hrdina se většinou vyznačuje božským původem (ve starověké kultuře to byli zejména tzv. „polobozi“, kteří byli potomky boha a člověka, jedněmi z nejznámějších byli například Herakles či Achilles). Harrymu sice božský původ schází, ale jako jediný člověk přežil smrtelný útok Lorda Voldemorta a de facto se pro celý

⁹⁰ Bettelheim, *Za tajemstvím pohádek*, s.29

⁹¹ Grimesová, *The ivory tower and Harry Potter*, s. 91

⁹² Von Franz, *Psychologický výklad pohádek*, s. 41

kouzelnický svět stává hrdinou. Hrdina se poté celý život liší od zbytku společnosti, stává se jakýmsi „outsiderem“. V případě Pottera by to mohla být jeho až nezdravá podobnost s pánem zla a jeho schopnost sdílet jeho myšlenky. Po celý život je také nucen překonávat mnohá úskalí. V útlém dětství přichází o oba rodiče, je vychováván tetou a strýcem, kteří ho nechávají jak materiálně, tak psychicky strádat, a když se nakonec dozví, že je čaroděj, je neustále konfrontován s otázkou, jestli bude s to konat dobro.

Druhá fáze života hrdiny je tzv. sestup do podzemí⁹³, který by Harry mohl absolvovat v HP6, kdy se pomocí myslánky⁹⁴ noří do vzpomínek Lorda Voldemorta a snaží se tak pochopit jeho způsob uvažování. Tato fáze graduje momentem, kdy se společně s ředitelem bradavické školy dostává do jeskyně, jež byla očarována samotným pánem zla, a kde musí čelit armádě neživých.

Třetím znakem hrdiny je boj proti příšerám. V HP to může být jak Lord Voldemort, tak jeho stoupenci-Smrtijedi. Z bájných postav pes Chloupek, který je alegorií mytického psa Kerbera⁹⁵, v HP2 bazilišek, který je symbolem superiornosti lidského ducha nad všemi reptilními řády) a norský ostrohřbetý drak.

Pro čtvrtou fázi hrdinství je typické nalezení spojenců. Od počátku to mohou být nejbližší přátelé (Ron, Hermiona) a v HP5 je to poté celá „Brumbálova armáda“ spolek kolem Harryho vytvořený za účelem jeho podpory a vyzdvižení jeho dovedností.

Poslední fáze hrdinovi cesty je velice podobná křesťanskému evangeliu. Je jím porážka, smrt a znovuzrození. V HP7 se Harry dobrovolně vzdává Lordu Voldemortovi (aby tak uchránil před zkázou své nejbližší), poté je symbolicky zabit (ač v něm umírá pouze špatná část jeho duše) a nastupuje znovuzrození (Harry je živ a zdrav, kdežto jeho nepřítel umírá).

⁹³ Sestup do podzemí= sestup do vlastního nevědomí, kdy je hrdina většinou nucen postavit se vlastním strachům

⁹⁴ Myslánka-nádoba, kam se ukládají myšlenky, vzpomínky

⁹⁵ Kerberos- trojhlavý bájný pes, strážce podsvětí

Závěr

Harry Potter je v dnešní době nejvíce diskutovanou knihou pro mládež. Dílo podnítilo mnoho mladých čtenářů opustit místo před televizí či počítačem a místo toho se věnovat skoro zapomenuté činnosti- četbě.

Ke zpracování tohoto tématu jsem využívala metody komparace jednotlivých názorů a poté se je snažila interpretovat z vlastního úhlu pohledu.

V první části jsem se pokusila nadnést několik tezí, které měly buď vyvrátit či podpořit myšlenku feminismu v díle. Došla jsem k závěru, že ač většina autorek ženy v Harry Potterovi vidí spíše v podřízeném postavení, já jsem naopak názoru, že jsou svým mužským protějškům v mnoha případech více než rovné.

Druhá část se týká náboženství. Otázkou bylo, zda jím je kouzelný svět nějakým způsobem ovlivněn. V knize jsou dozajisté prvky křesťanské symboliky, ale křesťanství není žádným způsobem praktikováno. Hrdinové se taktéž neobrací k Bohu a nehledají řešení svých problémů pomocí víry. Pro postavy je spíše než víra jako taková typická víra v sebe samého.

Závěrečná část se podle mého názoru dává odpověď na to, proč je Harry Potter tak populární. Jelikož se v díle vyskytuje mnoho odkazů na mýty a legendy, lze říci, že v nás četba evokuje „kolektivní nevědomí“, tj. zavádí nás do míst, která jsou pro soudobou společnost typická. V tomto ohledu je také důležitá role archetypů, které jsou hluboko zakořeněné v každém z nás. Dá se tedy říci, že čtením Harryho Pottera kombinujeme znalost pohádek, folkóru a minulosti.

Tato bakalářská práce by mohla čtenáře vést k hlubšímu zájmu o dané téma a podnítit zájem o literaturu všeobecně.

Seznam zkratek

HP-Harry Potter

HP1-Harry Potter a kámen mudrců

HP2-Harry Potter a tajemná komnata

HP3-Harry Potter a Vězeň z Azkabanu

HP4-Harry Potter a Ohnivý pohár

HP5-Harry Potter a Fénixův řád

HP6-Harry Potter a Princ dvojí krve

HP7-Harry Potter a Relikvie Smrti

Seznam zdrojů

Primární prameny

ROWLING, Joanne Kathleen. *Harry Potter: a princ dvojí krve*. Praha: Albatros, 2005. 532 s. ISBN 80-00-01819-5.

ROWLING, Joanne Kathleen. *Harry Potter: a Fénixův řád*. Praha: Albatros, 2004. 795 s. ISBN 80-00-01294-4.

ROWLING, Joanne Kathleen. *Harry Potter: a Kámen mudrců*. Praha: Albatros, 2000. 284 s. ISBN 80-00-00788-6.

ROWLING, Joanne Kathleen. *Harry Potter: a Ohnivý pohár*. Praha: Albatros, 2001. 570 s. ISBN 80-00-00994-3.

ROWLING, Joanne Kathleen. *Harry Potter: a Relikvie Smrti*. Praha: Albatros, 2008. 626 s. ISBN 978-80-00-02122-5.

ROWLING, Joanne Kathleen. *Harry Potter: a vězeň z Azkabanu*. Praha: Albatros, 2001. 383 s. ISBN 80-00-00951-X.

ROWLING, Joanne Kathleen. *Harry Potter a tajemná komnata*. Praha: Albatros, 2001, 303s., ISBN 80-00-06456-2

Sekundární prameny

ABANES, Richard. *Harry Potter and the Bible*. Pennsylvania: Horizon books, 2001. 275 s. ISBN 0889652015.

ARK, Steve Vander a spol., Lexikon: Neautorizovaný průvodce příběhy Harryho Pottera a souvisejícími prameny. Bratislava: Slovart, 2010. 388 s. ISBN 978-80-7391-353-3

BAGGETT, David; KLEIN, Shawn E. *Harry Potter a filosofie*. Praha: XYZ, 2009. Kdyby Aristoteles byl ředitelem školy v Bradavicích, s. 361. ISBN 978-80-7388-211-2

Bible svatá aneb všescka svatá písma Starého i nového zákona. Poslední vydání Kralického, 1613, 270 s.

BETTLEHEIM, Bruno. *Za tajemstvím pohádek*. Praha: Lidové noviny, 2000. 335 s. ISBN 80-7106-290-1.

COLBERT, David. *Kouzelný svět Harryho Pottera*. Praha: Albatros, 2002. 167 s. ISBN 80-00-01868-3

- ECCLESHARE, Julia. *A Guide to the Harry Potter Novel : Contemporary Classics of Children's Literature*. Wiltshir : Cromwell Pres, 2002. 114 s. ISBN 0-8264-5316-3
- GISH, Kimbra. *Hunting down Harry Potter: An exploration of religion concerns about children's literature*. The horn book magazine. 2000, 3, s. 263-271
- Granger, *Looking for God in Harry Potter*, 2005
- HEILMAN, Elizabeth E. *Critical perspectives on Harry Potter*. New York: Routledg, 2009. 354 s. ISBN 0-415-96484-9
- HIGHFIELD, Roger. *Kouzelná věda a Harry Potter*. Praha: Dokořán, 2003. 318 s. ISBN 80-86569-59-4.
- KRAUSE, Marguerite. *Mapping the World of Harry Potter*. Manchester: Benbella Books , 2006. Harry Potter and the end of religion, s. 53-67. ISBN 1932100598.
- KUBYOVÁ, Gabriele. Smysl pro dobro a pro zlo?. *Světlo*. 2003, 1, s. 55-56.
- KUBYOVÁ, Gabriele. Zaklínání jako každodenní praxe. *Světlo*. 2003, 50, s. 23-24.
- MAYES-ELMA, Ruthann Elizabeth. *A feminist literary criticism approach to representations of women's agency in harry potter*. Oxford, Ohio, 2003. 147 s. Dizertační práce. Miami University.
- NEAL, Connie. *Gospel according to Harry Potter*. London : Westminster John Knox Press, 2002. 166 s. ISBN 0-664-22601-9.
- SPOUSTA, Jan. Čemu nás, děti i rodiče učí Harry Potter . *Hospodářské noviny*. 2005, 142, s. 9-9.
- THEIN, Karel. Proč je knižní Harry Potter skvělý?. *Hospodářské noviny*. 2005, 224, s. 13-13.
- WANDINGER, Nikolaus; DREXLER, Christoph. Harry Potter and the Art of Theology Revisited. *Milltown Studies*. 2008, 61, s. 84-120.
- WHITED, Lana A. The ivory tower and harry potter : Perspectives on a Literary Phenomenon. Columbia, london : University of Missouri Pres, 2002. 408 s. ISBN 0-8262-1443-6
- WOHLBERG, Steve. *Hour of the witch*. Shippensburg : Destiny image publishers,inc, 2005.217 s. ISBN 0-7684-2279-5.

Internetové zdroje

ABANES, Richard. Sorcery in a Stone: *A Closer Look. An exclusive excerpt from the book 'Harry Potter and the Bible'*. Dostupné z WWW: Adventist Review, <<http://www.adventistreview.org/2001-1547/story5.html> >

CLINE, Austin. [Http://atheism.about.com](http://atheism.about.com) [online]. 2001 [cit. 2011-03-02]. *Harry Potter & Women: Are Women Treated Equally in Harry Potter Stories?*. Dostupné z WWW: <http://atheism.about.com/od/harrypotter/i/women_2.htm>.

Constitution.org [online]. 1869 [cit. 2011-01-21]. The Subjection of Women. Dostupné z WWW: <constitution.org>.

KLIMEŠ, Jeroným. Christnet.cz [online]. 2000-2005 [cit. 2011-06-29]. *Harry Potter – neobyčejná dětská magie*. Dostupné z WWW: <<http://christnet.cz/magazin/>>.

SCHOEFER, Christine. Harry Potter's girl trouble. Salon [online]. 2000, 1, [cit. 2011-06-29]. Dostupný z WWW: <http://www.cesnur.org/recens/potter_012.htm>.

